

УДК 378.016-043.83:811.162.1]:316.77

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-4-2>

Алла БОЛОТНІКОВА,

orcid.org/0000-0003-4781-7475

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов

Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(Полтава, Україна) *a.p.bolotnikova@gmail.com*

Тетяна КОРОЛЬ,

orcid.org/0000-0002-7240-6056

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов

Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(Полтава, Україна) *koroltatyanalq@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано особливості формування комунікативної компетентності на початковому етапі навчання польської мови, який передбачає поступове оволодіння мовою і всіма видами мовленнєвої діяльності у процесі пізнання і комунікації. Загалом формування комунікативних навичок передбачає не тільки уміння правильно зрозуміти почуту чи прочитану інформацію, висловити свою думку, але й у здатності оцінити ситуацію спілкування, успішно використовувати мовні засоби задля побудови успішного комунікативного акту та досягнення взаєморозуміння. Звернено увагу на засадах, методиках та техніках розвитку мовленнєвих компетентностей (аудіювання, говоріння, читання та письмо). Порушено питання про те, що вчителям іноземних мов варто розпочинати з формування компетентностей з аудіювання й говоріння, але наголошено, що паралельно відбувається й формування інших компетентностей, а саме читання та письмо. Реалізація компетентнісного підходу на початковому етапі навчання польської мови передбачає уточнення змісту, результатів та засад навчання, добір ефективних методів, технік та прийомів, форм організації навчальної взаємодії, оновлення дидактико-методичного супроводу освітнього процесу. Акцентовано увагу на тому, що залучення здобувачів освіти до невимушеного спілкування в процесі навчальної діяльності можливе тоді, коли їм пропонують цікаві й актуальні для них теми обговорення, здійснюється заохочення до висловлення власних думок, підготовки презентацій. Доведено, що компетентнісний підхід до засвоєння лінгвістичних знань на початковому етапі навчання польської мови передбачає орієнтацію навчального процесу не тільки на аналіз мовних одиниць і явищ, а й на формування умінь застосовувати їх у мовленнєвій діяльності. Тому автор вважає, що важливу роль у процесі формування комунікативної навичок відіграє використання компетентнісно орієнтованих завдань, які передбачають застосування мовних знань і мовленнєвих умінь у навчальних та життєвих ситуаціях. Зроблено висновок, що основна мета навчання польської мови на початкових етапах полягає у формуванні в здобувачів освіти комунікативних умінь та навичок, зокрема мовленнєвих компетентностей з аудіювання, усного та письмового мовлення, читання, а також фонетичної та іншомовної лексичної компетентностей.

Ключові слова: мовленнєві компетентності з аудіювання, компетентності в говорінні, фонетична компетентність, іншомовна лексична компетентність, компетентність у техніці читання, компетентність у техніці письма.

Alla BOLOTNIKOVA,

orcid.org/0000-0003-4781-7475

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the General Linguistics and Foreign Languages Department
National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"
(Poltava, Ukraine) a.p.bolotnikova@gmail.com*

Tetiana KOROL,

orcid.org/0000-0002-7240-6056

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Department of General Linguistics and Foreign Languages
National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"
(Poltava, Ukraine) koroltatyanalq@gmail.com*

FORMATION OF COMMUNICATIVE SKILLS AT THE INITIAL STAGE OF LEARNING THE POLISH LANGUAGE

The article analyzes the peculiarities of the communicative competence formation at the initial stage of learning the Polish language, which involves the language fluency and all types of speech activity in the process of cognition and communication. In general, the communication skills formation involves not only the ability to correctly understand the information heard or read, express one's opinion, but also the ability to assess the communication situation, appropriately use language tools to build a successful communicative act and achieve mutual understanding. Attention is paid to the principles, methods and techniques of speech competences development (listening, speaking, reading and writing). The question that foreign language teachers should start with the listening and speaking competences formation was raised, but it was emphasized that the formation of other competences, namely reading and writing, takes place in parallel. The competence approach implementation at the initial stage of learning the Polish language involves clarification of the learning content, results and principles, effective techniques and methods selection, forms of educational interaction organization, updating of the educational process didactic and methodological support. Attention is focused on the fact that the education seekers involvement in casual communication in the process of educational activities is possible when they are offered interesting and relevant discussion topics, they are encouraged to express their own opinions and prepare presentations. It has been proven that the competence approach to the linguistic knowledge acquisition at the initial stage of learning the Polish language involves the orientation of the educational process not only to the analysis of linguistic units and phenomena, but also to the skills formation for their application in speech activity. Therefore, the author believes that an important role in the process of communication skills formation is played by the use of competence-oriented tasks which involve the language knowledge and speech skills application in educational and life situations. It was concluded that the main purpose of learning the Polish language at the initial stages is the students communicative abilities and skills formation, specifically, speech competences in listening, oral and written speech, reading, as well as phonetic and foreign language lexical competences.

Key words: *speech competence in listening, speaking competence, phonetic competence, foreign language lexical competence, competence in reading technique, competence in writing technique.*

Постановка проблеми. На сьогодні євроінтеграція України є надважливим аспектом майбутнього нашої країни. Зацікавлення іноземними мовами є підтвердженням прагнення українців долучитися до європейської спільноти. Спостерігається посилений інтерес до польської мови, літератури та культури. У полтавському регіоні започатковане вивчення польської мови в закладах середньої освіти, тому є попит на викладачів польської мови, підготовка яких здійснюється в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Аналіз досліджень. Дослідженню методики та дидактики вивчення польської мови як іноземної присвячені праці полоністів П. Гембала (Dąbrowska, Dobesz, Pasięka, 2010), А. Домбровської (Dąbrowska, 2010), Е. Ліпінської (Seretny, Lipińska, 2005),

В. Мьодунки (Gębal, Miodunka, 2022), М. Пасеки (Dąbrowska, Dobesz, Pasięka, 2010), А. Сиретни (Seretny, Lipińska, 2005) та інших. Окремим аспектам навчання українців польської мови як іноземної присвячені дослідження В. Кононенка (Контрастивна граматики, 2006), І. Кононенко (Контрастивна граматики, 2006), А. Кравчук (Кравчук, Ковалевський, 2017), Н. Подлевської (Подлевська, 2020) та інших. Незважаючи на посилений інтерес дослідників до проблем навчання польської мови як іноземної, питання формування комунікативних навичок на початковому етапі навчання польської мови потребує детального аналізу та опису.

Мета статті – виокремити та описати засади, методики та техніки формування мовленнєвих компетентностей (аудіювання, говоріння, читання та письмо).

Виклад основного матеріалу. Перед кожним викладачем-філологом постає питання: із формування якої саме компетентності необхідно розпочинати навчання іноземної мови? А також до якого рівня їх удосконалювати? Видається, що варто розпочинати з формування компетентностей з аудіювання й говоріння, саме на цьому роблять акцент викладачі з першого заняття. Але паралельно відбувається і формування інших компетентностей – читання та письма, оскільки читання діалогів, коротких текстів – це також розвиток навичок читання. Викладач іноземних мов дбає про формування одночасно всіх мовленнєвих компетентностей, але поступ в їхньому розвитку є неідентичним.

Засади розвитку мовленнєвих компетентностей з аудіювання

Загальновідомо, що аудіювання є процесом розуміння сказаного на слух, тому «компетентність в аудіюванні – це здатність слухати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах прямого й опосередкованого спілкування» (Методика навчання, 2013: 280). Важливою умовою є практичний характер завдань на розуміння зі слуху (добір ситуації, теми). Варто дбати про те, щоб ці теми були цікаві та практичні для здобувачів освіти. Необхідно пам'ятати про відповідний рівень матеріалу навчання, особливо про підготовку (уміння) виконувати відповідні вправи. Завдання для розвитку навичок аудіювання можуть бути побудовані різноманітним способом, важливим тут є селективних підхід до вправ. Можна запропонувати учневі тексти вищого рівня складності, наприклад, радіоінтерв'ю, теленовини, але обов'язково наголосити, на чому він повинен сконцентруватися, яку інформацію повинен знайти (вислухати) в цьому матеріалі, тому селективний характер під час виконання завдань з автентичними матеріалами також дає свої результати: *Proszę wysłuchać audycji i zanotować, o jakich zawodach mówią słuchacze.*

Методично необґрунтованою є ситуація, коли вчитель уключає запис без попереднього коментаря, а учень слухає і нервово очікує, про що запитає його вчитель після прослуховування. У такий спосіб учень змушений нотувати абсолютно все. Чи це мета вчителя, щоб здобувач освіти переключив свою увагу зі слухання на нотування? Важливо повідомити учневі, що ми очікуємо від нього, на чому він повинен сконцентруватися, наприклад, занотувати години сеансів фільму: *Proszę posłuchać nagrania i uzupełnić program kin i teatrów*; представити прогноз погоди

для центральної Польщі: *Proszę posłuchać tekstu, a następnie powiedzieć, jaka jutro będzie pogoda w centrum Polski.*

Етапи формування навичок аудіювання: конкретні перевірені завдання перед прослуховуванням записів, потім сам процес прослуховування, вправи на перевірку прослуханого. Розвиваючи навички розуміння зі слуху, вчитель повинен концентруватися саме на цих уміннях, помилково приділяти увагу формуванню декількох навичок одночасно (наприклад, прослуховуванню та швидкості запису інформації). Важливо, щоб учень з усього прослуханого матеріалу відшукав («вислухав») ті моменти, які є для нас істотними. У такий спосіб завдання стають наближеними до реальної життєвої ситуації. Якщо ми знаходимося на вокзалі, то ми не повинні зрозуміти всіх повідомлень, але маємо почути інформацію, яка стосується саме нашої подорожі: *Proszę wysłuchać informacji i zanotować, o której godzinie jest pociąg do Krakowa.* І саме такого пошуку інформації варто вчити учнів.

Техніки розвитку мовленнєвих компетентностей з аудіювання

1. Завдання, які передують прослуховуванню. Рекомендації, коментарі та пояснення вчителя, на що саме варто звернути увагу під час прослуховування матеріалу, наприклад, назви годин: *Proszę wysłuchać nagrania, a następnie zapisać, o której zaczyna się wykład z historii Polski*; певна лексика: *Proszę wysłuchać tekst i zapisać, o jakiej części garderoby jest mowa* тощо).

2. Завдання, які виконують учні під час аудіювання. Заповнення в тексті пропусків, яких має бути домірна кількість: *Proszę wysłuchać nagrania i uzupełnić dialogi.* Часто учні розуміють зміст повідомлення, але не встигають записати, наприклад, пропущені репліки в діалогах. Тому постійно треба дбати про відповідність завдань рівневі підготовки учня. На початковому рівні це можуть бути або прості слова, або короткі репліки. Якщо учень повинен записати довшу репліку, то варто й доцільно включити паузу. Можна попросити учня занотувати три найважливіші думки з прослуханого інформації. Цікавими є завдання на укладання фрагментів тексту в правильному порядку відповідно до прослуханого матеріалу (тут важливо дати можливість прочитати ці фрагменти тексту перед самим прослуховуванням або навпаки не давати їх у процесі прослуховування, але повідомити учня, яке буде наступне завдання): *Oto rozmowa telefoniczna. Proszę wysłuchać nagranie i zdecydować, jaka jest kolejność wypowiedzi.*

3. Завдання після прослуховування (питання на зразок «правда» / «неправда», питання з багатоваріантним вибором, укладання ілюстрацій або частин тексту в правильному порядку, підбір відповідної ілюстрації до прослуханого матеріалу, пошук фрагментів тексту, які не відповідають змісту прослуханого, нотування ключових слів до прослуханого матеріалу, усне і письмове анотування почутого, побудова відкритих питань, розігрування сценки, заповнення табличок, формулярів, анкет тощо).

Важливо, щоб учень відчував, що все, що відбувається на заняття проходить в спокійному безпечному темпі. Якщо буде багато завдань, то учень швидко стомиться, ефективність виконання їх зменшуватиметься, а це впливає на результативність заняття.

Засади формування компетентностей в говорінні

Передовсім на початковому етапі розвитку навичок говоріння часто постає питання, що важливіше: уживання правильних структур чи зв'язність мовлення. Мета формування компетентностей в говорінні – зв'язне мовлення, упевнена, ефективна комунікація. Важливо, щоб учні завдяки заняттям іноземної мови, зокрема польської, могли вирішити комунікативні потреби. «Говоріння – це усний продуктивний вид мовленевої діяльності, за допомогою якого відбувається усне спілкування іноземною мовою в діалогічній формі (паралельно з аудіюванням) і в монологічній формі» (Методика навчання, 2013: 298).

Процесу говоріння повинно передувати виконання завдань – докомунікативні вправи, які мають на меті опанування конкретних одиниць мови – слів і структур, відмінкових форм, особливостей дієвідмінювання тощо. Розвиток навичок говоріння відбувається за принципом спіралі: від вправ на засвоєння конкретної структури до більш об'ємних текстів, від простих речень до складних. Особливо важливо дотримуватися правила поетапного ускладнення виконання завдань. Якщо учень робить помилки у процесі комунікації, це означає, що було запропоновано замало докомунікативних завдань. Варто супроводжувати вправи на розвиток комунікації візуалізацією, аудіозаписами з метою спонукання до участі в мовленнєвому акті.

Техніки розвитку навичок говоріння

1. Питання – відповідь. Важливим є дотримання певної рівноваги в задаванні питань, мінімізувати техніку «я, лектор, запитую – ти, учень, відповідаєш», оскільки важливо також розвивати вміння запитувати. Здобувачі освіти особливо люблять запитувати вчителя. На індивідуальних

заняттях варто мінятися ролями, а на групових – стимулювати задавати питання колегам з групи.

2. Розігрування ролей. Одні учні легко втілюються в ролі, інші – потребують конкретизації, тому вчителю варто подати коментарі, наприклад: *Jedna osoba jest lekarzem/lekarką, ma 32 lata, uczy się języka polskiego jako obcego w Krakowie, planuje jeden dzień spędzić w Warszawie, chce kupić bilet w kasie na dworcu. Druga osoba jest kasjerem/kasjerką. Trzeba dowiedzieć się jakie są rodzaje pociągów, typy i ceny, o której godzinie jaki pociąg odjeżdża etc.* Завданням учнів є розігрування такої сценки.

3. Комунікативні ігри та забави. Висловлення на підставі автентичних матеріалів (білети, реклами, флаєра, карти, газети з магазинів тощо). Учитель має велику кількість ідей для виконання різноманітних завдань: вивчення назв продуктів: *Proszę nauczyć się nowych słów*, запитання про ціни (повторення однини і множини): *Ile kosztuje spódnica? Ile kosztują spodnie?*, уживання теперішнього, минулого та майбутнього часів (повторення форм *złoty – złote – złotych, grosz – grosze – groszy*): *W zeszłym tygodniu banany kosztowały 4 złote, w tym tygodniu kosztują 5 złotych, a w następnym tygodniu być może będą kosztowały 1 złoty.* Такі завдання надають уроку цікавості, жвавості, а учневі – впевненості. У такий спосіб вчитель може переконати учня навіть на початковому рівні, що він здатен висловлюватися на теми щоденного життя вже на рівні A1, а не чекати до рівня B1.

4. Дискусія. Для цього виду завдань потрібна група, варто роздати ролі, наприклад, *Chcesz pojechać w góry; Marzysz o wypoczynku na wsi; Proponujesz wakacje nad morzem i t.p.* Одним із цікавих завдань, яке можна запропонувати учням, є укладання аргументів «за» та «проти» щодо відпочинку в різних місцях: *Proszę ułożyć listę argumentów*, а потім перейти до самої дискусії.

5. Презентації. Теми можуть бути найрізноманітніші: *Moda, Rodzina, Narodowe jedzenie, Tradycje świąteczne* і т.п. Якщо учні говорять про те, що їх цікавить, про хобі, своїх рідних, вони є більш активними.

6. Відповіді на підставі тексту.

7. Інтерв'ю. Такі завдання активізують увагу учня, викликають інтерес та спонукують до участі в навчальному процесі. Можна заздалегідь підготувати список запитань, обрати того, хто робитиме інтерв'ю, обрати п'ять учнів, які будуть відповідати на запитання, а також окрему групу учнів, які фіксуватимуть відповіді, на основі цього підготувати презентацію (одну загальну або в групах).

Засади формування фонетичної компетентності

Важливим складником навичок говоріння є вдосконалення вимови, яка часто залежить від контакту зі зразком (лектором). Учні вчать продукувати правильні звуки завдяки їх розпізнаванню, тобто науці продукування звуків передуює наука їх розпізнавання (через імітацію). Це складне завдання, яке вимагає зусиль як від учителя, так і від учня. Вимова – це те, що ми повинні постійно практикувати. «Фонетична компетентність – це здатність людини до коректного артикуляційного та інтонаційного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і фонетичної усвідомленості» (Методика навчання, 2013: 192).

Опанування правильної вимови залежить від кількості повторень і вправ, присвячених фонетичі. Розвиток процесу говоріння часто гальмує страх зробити помилку. Важливо, щоб не було блокади, тому оптимальними є повторення разом. Якщо відбуваються порушення комунікативного акту, важливо з'ясувати причини цього. Іноді учень може опускати певні звуки, непотрібні додавати, неправильно наголошувати слова або змінювати ритм тощо. На початку вивчення польської мови конструкції *Proszę powtórzyć, nie rozumiem. Przepraszam, proszę mówić wolniej* є для багатьох учнів справжнім викликом, варто постійно повторювати ці формули, а не шукати їм заміники, через певний час учні опанують їх. Здобувачі освіти отримують сильну сатисфакцію, коли зауважують, що можуть побудувати конструкцію, яка видавалася їм абсолютно неможливою для вимови.

Техніки формування фонетичної компетентності

1. Розпізнати однакові слова чи різні: *Kasa – Kasia – Kasza*. Теж добре, коли учень повторить ті слова (*Proszę posłuchać nagrania, a następnie na głos powtórzyć słowa*).

2. Вибрати слово, яке не підходить до інших. У декількох словах, наприклад, є літера *ł*, а в одному немає: *szkola, mała, sala*.

3. Різноманітні повтори: складів, слів чи навіть фраз.

4. Читання текстів вголос.

Кожне висловлення може бути завданням для формування правильної вимови (інтонації, артикуляції).

Засади формування іншомовної лексичної компетентності

Серед тих, хто вивчає іноземні мови, вважається, що перешкоди в комунікації є найчастіше

результатом незнання лексики, а не граматики. Формування лексичної компетентності передбачає опанування нових одиниць і одночасне повторення вже вивченого матеріалу з метою розширення словникового запасу учнів. «Лексична компетентність – це здатність людини до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості» (Методика навчання, 2013: 215). Для успішного засвоєння лексики варто виконувати завдання на асоціації, робити візуальні модулі, укладати тематичні групи слів тощо.

Засади формування іншомовної компетентності в техніці читання

«Компетентність у техніці читання – це здатність людини до сприймання і коректного артикуляційного та інтонаційного декодування графічних знаків і письмових повідомлень, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань та мовної усвідомленості» (Методика навчання, 2013: 215). Тексти повинні бути різноманітні, оскільки читання із зрозумінням може слугувати різним цілям. Незнання лексики чи граматичних структур не повинно перешкоджати загальному розумінню тексту, тому для читання можна запропонувати тексти вищих рівнів.

Читання найчастіше передбачає загальне розуміння тексту і має вибіркового характеру: учень перед читанням повинен отримати завдання, на що саме треба звернути увагу в тексті і тільки потім розпочинати читання. Не варто перекладати весь текст, учень не повинен знати всі слова, але важливим є розуміння сенсу тексту. Отже, мета вчителя під час навчання читання – розуміння загального контексту учнями та розвиток мовної здогадки, домислу.

Варто поєднувати читання з формуванням інших комунікативних навичок. Важливо визначитися, чи учень має читати вголос чи пошепки. Якщо учень читає перший раз текст уголос, то він концентрується переважно не на змісті, а на правильній артикуляції. Не варто вимагати від учня, щоб він усе читав фонетично правильно, не слід очікувати, що він буде пам'ятати деталі змісту. Можна запропонувати прочитати текст ще раз пошепки, а потім виконувати заплановані завдання.

Ідеальний порядок завдань під час формування іншомовної компетентності в техніці читання: сконцентрувати увагу учнів, повторити потрібні слова та структури, познайомити з новим мов-

ним матеріалом, запропонувати завдання на підставі тексту (учень повинен знати, що від нього очікують), сам процес читання тексту і виконання завдань, перевірка загального розуміння тексту або окремих моментів залежно від мети вчителя й запланованого завдання.

Техніки формування іншомовної компетентності в техніці читання

1. Питання на зразок «правда» – «неправда», питання з багатьма варіантами вибору, відкриті питання.

2. Добір ілюстрації, упорядкування фрагментів тексту, укладання ілюстрації в правильному порядку.

3. Інтерпретація заголовка тексту, добір заголовків до окремих абзаців.

4. Заповнення таблиць, формулярів, пропущених фрагментів тексту.

5. Укладання плану тексту.

6. Усна або письмова анотація прочитаного тексту.

7. Парафраз коротких фрагментів тексту.

8. Різноманітні дискусії на тему тексту.

Засади формування іншомовної компетентності у техніці письма

Наука написання текстів – це наука копіювання слів, фрагментів тексту, пізніше цілого тексту. «Компетентність у техніці письма – це здатність людини до коректного каліграфічно та орфографічного оформлення писемного висловлювання, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань та мовної усвідомленості» (Методика навчання, 2013: 215). Розвиток навичок письма формується від етапу відтворення

тексту до творчого створення його (написання листів, мейлів, есе тощо). Особливо важливим є поєднання навичок письма з іншими комунікативними вміннями.

Техніки формування іншомовної компетентності у техніці письма

1. Заповнення пропущених фрагментів тексту.

2. Заміна поданих граматичних форм іншими (форми дієслова однини формами дієслова множини).

3. Компонування тексту на підставі поданих слів або ілюстрацій.

4. Зміна стилю офіційного на неофіційний.

5. Відповіді на питання.

6. Побудова коротших або довших фрагментів відповідно до зразка.

Висновки. Отже, основна мета навчання польської мови на початкових етапах полягає у формуванні в здобувачів освіти комунікативних умінь та навичок, зокрема мовленнєвих компетентностей з аудіювання, усного та письмового мовлення, читання, а також фонетичної та іншомовної лексичної компетентностей. Першочерговим завданням передовсім є розвиток мовленнєвих компетентностей з аудіювання та говоріння, хоча варто зазначити, що для формування іншомовної комунікативної компетентності на початковому етапі доцільно під час занять комбінувати різні техніки навчання іноземних мов, зокрема польської. Перспективним видається пошук нових способів розвитку умінь та навичок аудіювання та говоріння, пізніше читання та письма, а також технік презентації країнознавчого матеріалу, що загалом сприяє формуванню комунікативної компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравчук А., Ковалевський Є. Методика викладання польської мови. Мова і культура в полоністичній дидактиці в Україні : підручник для вищих навч. закладів. Київ, 2017. 324 с.
2. Контрастивна граматики української та польської мов : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / В. І. Кононенко, І. В. Кононенко. Київ : Вища школа, 2006. 391 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Подлевська Н. В. Мовно-комунікативні особливості функціонування етикетних форм в українській і польській мовах. *Актуальні проблеми філології і перекладознавства* : зб. наук. праць. 2020. Вип. 20. С. 33–40.
5. Dąbrowska A., Dobesz U., Pasięka M. Co warto wiedzieć. Poradnik metodyczny dla nauczycieli języka polskiego jako obcego na Wschodzie. Warszawa, 2010. 186 s.
6. Gębal P., Miodunka W. Dydaktyka i metodyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego. Warszawa, 2022. 450 s.
7. Janowska I. Planowanie lekcji języka obcego. Podręcznik i poradnik dla nauczycieli języków obcych. Kraków, 2010. 196 s.
8. Seretny A., Lipińska E. Abc metodyki nauczania języka polskiego jako obcego. Kraków, 2005. 329 s.

REFERENCES

1. Kravchuk A., Kovalevskiy Ye. Metodyka vykladannia polskoi movy [Methods of Teaching the Polish Language]. Language and Culture in Polonistic Didactics in Ukraine: a Textbook for Higher Education Institutions. Kyiv, 2017. 324 p. [in Ukrainian].
2. Kontrastyvna hramatyka ukrainskoi ta polskoi mov : navch. posibnyk dlia stud. vyshchych navch. zakl [Contrastive Grammar of the Ukrainian and Polish Languages: Study Guide for Higher Educational Establishments] / V. I. Kononenko, I. V. Kononenko. Kyiv : Vyscha shkola, 2006. 391 p. [in Ukrainian].

3. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka : pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i lnhvistychnykh universytetiv [Methods of Teaching foreign Languages and Cultures: Theory and Practice: a Textbook for Students of Classical, Pedagogical and Linguistic Universities] / O. B. Bihych, N. F. Borysko, H. E. Boretska ta in. / za zahaln. Red. S. Yu. Nikolaievoi. Kyiv : Lenvit, 2013. 590 p. [in Ukrainian].

4. Podlevska N. V. Movno-komunikatyvni osoblyvosti funktsionuvannia etyketnykh form v ukrainskii i polskii movakh [Linguistic and Communicative Features of the Etiquette Forms Functioning in the Ukrainian and Polish languages]. *Actual problems of Philology and Translation Studies* : a Collection of Scientific Papers. Khmelnytskyi, 2020. Vyp. 20. Pp. 33–40 [in Ukrainian].

5. Dąbrowska A., Dobesz U., Pasieka M. Co warto wiedzieć. Poradnik metodyczny dla nauczycieli języka polskiego jako obcego na Wschodzie [What is Worth Knowing]. A Methodological Guide for Teachers of Polish as a foreign Language in the East. Warszawa, 2010. 186 s. [in Polish].

6. Gębal P., Miodunka W. Dydaktyka i metodyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego [Didactics and Methodology of Teaching Polish as a Foreign and Second Language]. Warszawa, 2022. 450 s. [in Polish].

7. Janowska I. Planowanie lekcji języka obcego. Podręcznik i poradnik dla nauczycieli języków obcych [Planning a Foreign Language Lesson]. Textbook and Guide for Teachers of Foreign Languages. Kraków, 2010. 196 s. [in Polish].

8. Seretny A., Lipińska E. Abc metodyki nauczania języka polskiego jako obcego [Abc Methodology of Teaching Polish as a Foreign Language]. Kraków, 2005. 329 s. [in Polish].